

قابلیت‌های توسعه پایدار مناطق روستایی ایران با تأکید بر گیاهان دارویی^۱ علیرضا استعلاجی^۲

استاد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی و یادگار امام (ره)، تهران، ایران

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۴/۰۲/۰۲

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۳/۱۲/۰۶

چکیده

توسعه پایدار مؤلفه‌های متفاوت محیطی، اقتصادی، زیست محیطی و گردشگری و مدیریتی را در بر می‌گیرد در دهه‌های اخیر یکی از مهمترین ارکان برنامه‌ریزی توسعه کشور، تأکید بر توسعه با استفاده از قابلیت‌های محیطی می‌باشد و در این زمینه قابلیت‌های محیطی مؤلفه‌های زیادی را در بر می‌گیرد که در این مقاله قابلیت‌های گیاهان دارویی مورد توجه قرار گرفته است در این راستا می‌توان گفت بسیاری از نقاط روستایی کشورمان علیرغم دارا بودن قابلیت‌های زیاد در توسعه از این قابلیت‌ها استفاده‌های بهینه انجام نکرده است و در عین داشتن قابلیت‌ها و تنوع اکولوژیکی و بهره‌برداری از این مؤلفه در ابعاد مختلف شاخص‌های توسعه در محرومیت به سر می‌برند. نوع تحقیق در این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر روش و ماهیت توصیفی تحلیلی می‌باشد در این مقاله مفهوم توسعه پایدار، ساختار جغرافیایی، طبقه‌بندی و شناسایی گیاهان دارویی به منظور بهره‌برداری در برنامه‌ریزی توسعه پایدار روستایی کشور مورد توجه قرار گرفته است.

واژگان کلیدی: توسعه پایدار، گیاهان دارویی، تنوع اکولوژیکی، شاخص‌های توسعه

۱- مقاله مذکور مستخرج از طرح تحقیقاتی «قابلیت‌های تولید گیاهان دارویی در مناطق روستایی ایران با تأکید بر جغرافیای پزشکی و اشتغال‌زایی» تحت حمایت مالی دانشگاه آزاد واحد تهران مرکزی می‌باشد که بدین وسیله از آن واحد دانشگاهی تشکر و قدردانی می‌گردد.

۲- علیرضا استعلاجی (نویسنده مسئول) al_estelaji@yahoo.com

- مقدمه

در حال حاضر شناسایی قابلیت‌های گیاهان دارویی کشور و اولویت‌بندی برنامه‌های توسعه با تأکید بر قابلیت‌های محیطی یکی از ضرورت‌های اساسی و اصلی در برنامه‌های توسعه کشورمان می‌باشد. در این راستا به قابلیت‌های هرمنطقه در سطوح محلی، منطقه‌ای و بین‌المللی باید توجه نمود. توسعه پایدار محلی با تأکید بر قابلیت‌های محیطی، در پیشبرد برنامه‌ها و فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی یکی از سیاست‌های محوری، مدیریت برنامه‌ریزی توسعه می‌باشد.

بر این اساس، توجه به مشارکت و مدیریت برنامه‌ریزی توسعه با تأکید بر قابلیت‌های محیطی، می‌تواند نقش مهمی در پیشرفت نظام مدیریتی کشور و توسعه پایدار روستایی داشته باشد. در این زمینه سالانه در جهان قریب ۴۳ میلیارد دلار ارزش صادرات گیاهان دارویی است و سهم کشور ما در فرآوری، تولید و تجارت این محصول چشم‌گیر نیست که جهت پیشرفت در این موضوع توجه به منابع طبیعی، حفظ پوشش گیاهی، جلوگیری از چرای بی‌رویه عرصه‌های منابع طبیعی و بهره‌برداری اصولی از گیاهان دارویی و صنعتی ضروری به نظر می‌رسد.

توسعه پایدار مؤلفه‌های متفاوت محیطی، اقتصادی، زیست محیطی و گردشگری و مدیریتی را در بر می‌گیرد در دهه‌های اخیر یکی از مهمترین ارکان برنامه‌ریزی توسعه کشور، تأکید بر توسعه با استفاده از قابلیت‌های محیطی می‌باشد و در این زمینه قابلیت‌های محیطی مؤلفه‌های زیادی را در بر می‌گیرد که در این مقاله قابلیت‌های گیاهان دارویی مورد توجه قرار گرفته است در این راستا می‌توان گفت بسیاری از نقاط روستایی کشورمان علیرغم دارا بودن قابلیت‌های زیاد در توسعه از این قابلیت‌ها استفاده‌های بهینه انجام نگرفته است و در عین داشتن قابلیت‌ها و تنوع اکولوژیکی و بهره‌برداری از این مؤلفه در ابعاد مختلف شاخص‌های توسعه در محرومیت به سر می‌برند. در این راستا جهت گیری اساسی تحقیق پاسخ به این سوال می‌باشد که ساختار جغرافیایی مناطق روستایی ایران و انواع گیاهان دارویی که قابلیت رشد و توسعه در این مناطق را دارند چیست؟

نوع تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نظر روش و ماهیت توصیفی تحلیلی می‌باشد.

- محدوده مورد مطالعه

محدوده مورد مطالعه پهنه مناطق روستایی کشور براساس پراکنش زیست منطقه در ایران می‌باشد.

- مفاهیم و تعاریف رشد و توسعه

توسعه به مفهوم تأمین آرزوها و ایده‌ها در ارتباط با بینش‌ها و نیازهای انسان، گرچه ریشه در تمدن قدیم بشری دارد، لیکن مطالعه در خصوص آن از پیشینه تاریخی کمتری برخوردار بوده و در اصل به قبل از سال‌های ۱۹۵۰ باز می‌گردد. نخستین نظریه بنیانی در مورد توسعه و توسعه‌نیافتگی اقتصادی، در خلال سال‌های دهه ۱۹۵۰ شکل گرفت. تا آن هنگام سطحی پایین‌تر از توسعه و فقر، وضعیتی طبیعی تلقی می‌شد و هر تلاشی که برای بهبود وضعیت صورت می‌گرفت، به عنوان یک موضوع قابل مطالعه مورد توجه قرار نمی‌گرفت (مهندسان مشاور DHV از هلند (۱۳۷۱).

اولین دهه توسعه ملل متحد (دهه ۱۹۶۰) بر اساس خوشبینی و همکاری‌های بین‌المللی استوار بود. آن‌ها بر این عقیده بودند که مشکلات کشورهای توسعه‌نیافته، باید از طریق انتقال سرمایه، فناوری و تجربیات کشورهای توسعه‌یافته حل شود. همچنین معتقد بودند که رشد اقتصادی موجب افزایش اقتدار کشورها شده و توسعه اقتصادی را فراهم می‌کند. بنابراین چنین تفکری توسعه را از طریق رشد اقتصادی میسر می‌دانست که از جوامع توسعه یافته ریشه گرفته است. اما در دهه دوم توسعه (۱۹۷۰) خطر فزاینده فقر و نابرابری‌ها، این خوش باوری که رشد اقتصادی به زودی به توسعه‌نیافتگی پایان خواهد داد را به یأس مبدل ساخت. بسیاری از کشورها از طریق اندازه‌گیری تولید ناخالص ملی (GNP) به رشد اقتصادی دست یافتند، اما درآمد حاصله به طور مساوی بین جمعیت این کشورها تقسیم نشد. رشد همراه با برابری، یا توزیع توأم با رشد مفاهیمی هستند که در دهه ۱۹۷۰ به ظهور رسیدند. بدین ترتیب در این دهه رشد اقتصادی به عنوان مهمترین عامل در اندیشه و عمل توسعه پذیرفته شده است (جنیفر آ. ۱۳۷۸).

در دهه ۱۹۸۰ توسعه به‌عنوان یک مفهوم چند بُعدی مد نظر قرار گرفت که در برگیرنده بهبود گسترده در تمامی سطوح زندگی و رفاه همگانی برای جوامع بود. به علاوه این گونه استنباط می‌شد که موفقیت در امر توسعه تنها منحصر به الگو نبوده، بلکه مستلزم سرمایه‌گذاری در تمامی بخش‌ها از جمله کشاورزی همانند صنعت است. در نتیجه توسعه نیازمند پایداری بود که نه تنها شامل اقتصاد و فعالیت‌های اجتماعی باشد، بلکه استفاده از منابع طبیعی و لحاظ کردن آثار توسعه در محیط زیست را نیز در برمی‌گیرد (Griffin, 1989).

به طور کلی نظریه‌های توسعه با توجه به مکتب‌های توسعه از جمله مکتب نوسازی، مکتب وابستگی، مکتب مارکسیسم، مکتب نظام جهانی، مکتب ساختاری غیرمارکسیستی و... دارای تعاریف زیادی می‌باشد. ولی می‌توان گفت نظریه‌های توسعه تا حد زیادی تحت نفوذ مکاتب زیر بوده است:

- نظریه‌های تکامل گرایان که به ویژه در دهه ۱۹۵۰ و اوایل دهه ۱۹۶۰ سریعاً رواج یافت.
- نظریه‌های وابستگی و قطب‌گرایی فضایی و مدل‌های مرکز پیرامون و توسعه پایدار

تعاریف و مفاهیم مختلف ارائه شده برای توسعه نشانگر توافق بر این دو نکته است، یکی اینکه توسعه به مثابه یک فرایند با رشد اقتصادی همسان نیست و دیگر آن که توسعه به منزله فرایندی چند بُعدی یا چند منظوره دارای ابعاد مختلف محیطی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی است. بر این اساس بین رشد و توسعه تفاوت وجود دارد. رشد، شامل تغییرات مثبت در یک زمینه خاص می‌شود، اما توسعه تغییرات مثبت در همه زمینه‌ها را شامل می‌شود. می‌توان گفت که رشد اقتصادی مقدمه توسعه اقتصادی است. امروزه توسعه از مفهوم انگاره و پارادایم رشد اقتصادی محض خارج شده و علاوه بر رشد اقتصادی، با پارادایم عدالت اجتماعی، توسعه انسانی، خوداتکایی، تعادل‌های بوم‌شناسانه و... پیوند یافته است (استعلاجی، ۱۳۸۰).

توسعه را در عبارتی کوتاه می‌توان تحول و ارتقاء کمی و کیفی شرایط زیست و تولید و فرهنگ بومی و جوامع انسانی در خلال زمان دانست. این چنین توسعه‌ای باید خصایص عمومی زیر را داشته باشد:

- ۱- موجب بهبود کمی و کیفی شرایط برای اکثریت مردم شود.
- ۲- افرادی که از آن سود می‌برند بیش از افرادی باشند که از آن متضرر می‌گردند.

۳- مردم را از رفع نیازهای ضروری آنها مطمئن سازد.

۴- موجب خوداتکایی گردد.

۵- یک بعدی نباشد و با سایر متغیرهای توسعه، هماهنگی همه جانبه‌ای داشته باشد.

۶- باعث تخریب محیط زیست نگردد.

۷- بهبود طولانی و مستمر را به ارمغان بیاورد.

۸- موجبات توسعه انسانی را فراهم سازد.

پیشرفت شرایط اقتصادی یکی از عوامل و ابعاد مهم توسعه است، ولی تنها عامل نیست. دلیل آن نیز این است که توسعه صرفاً پدیده‌ای اقتصادی نیست. نهایتاً باید علاوه بر جنبه‌های مادی زندگی مردم، سایر جنبه‌های را نیز دربرگیرد. یکی از جوانب مهم توسعه، توسعه بر مبنای بهبود و تقویت منابع انسانی است. با اتکا بر این بُعد، توسعه باید بومی و متکی به خود، یعنی هماهنگ با محیط و متکی به نیرو و توان جامعه‌ای باشد که پیشبرد امر توسعه را به عهده می‌گیرد. به طور کلی توسعه فرایندی است که در خود تجدید سازمان و سمت‌گیری متفاوت کل نظام اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی را به همراه دارد. توسعه علاوه بر بهبود در میزان تولید و درآمد، شامل دگرگونی اساسی در ساخت‌های نهادی، اجتماعی، اداری و... و همچنین ایستارها و نقطه نظرات عموم مردم استوار است. توسعه حتی در بسیاری از موارد عادات و رسوم و عقاید مردم را نیز در برمی‌گیرد.

- مفهوم توسعه پایدار

توسعه پایدار مفهوم جامعی است که همه جنبه‌های زندگی بشر را دربرمی‌گیرد. اجرای توسعه پایدار مستلزم دگرگونی‌های وسیع در همه جنبه‌هاست. بر این اساس توسعه پایدار را چنین می‌توان تعریف کرد:

توسعه پایدار فرایندی است که سیاست‌های طبیعی، اجتماعی، کالبدی، اقتصادی، مالی، تجاری، انرژی، کشاورزی، صنعتی و همه سیاست‌های دیگر چنان در آن طراحی شده باشد که موجب توسعه‌ای شود که از نظر اقتصادی، اجتماعی و بوم‌شناسی پایدار باشد. به عبارت دیگر، توسعه پایدار به معنای مدیریت و حفاظت منابع طبیعی و جهت دادن به تحولات اقتصادی و نهادی است به ترتیبی که نیازهای حال و آینده به صورت مستمر و پایدار تأمین گردد (استعلاجی، ۱۳۸۱، ص ۲۲)

برای این منظور برای دراز مدت، مصرف کنونی نمی‌تواند با بدهکار کردن آیندگان تأمین مالی شود. معنی‌دیگرش این است که برای جمعیت کنونی چنان سرمایه‌گذاری شود که برای نسل‌های آینده بدهی اجتماعی به بار نیاورد و منابع طبیعی باید به گونه‌ای مورد بهره برداری قرار گیرد که بهره‌کشی بیش از اندازه ظرفیت نگهداری و افراط در بهره‌برداری از زمین موجب بدهی بوم‌شناختی نگردد (الیوت، ۱۳۸۷، ص ۱۲)

- یافته‌های تحقیق

ساختار جغرافیایی و الگوهای زیستی در روستاهای ایران

ویژگی‌های بوم‌شناسی سرزمین ایران به علت تنوع فوق‌العاده زیاد اقلیم و آب و هوا، خاک، منابع آب، ژئومورفولوژی و توپوگرافی، ویژگی‌های زیستی، پوشش گیاهی، دارای تنوع زیاد است. بنابراین الگوهای زیستی درآبادی‌های روستایی از عوامل و عناصر ذیل تاثیر می‌پذیرد:

- آب و هوای معتدل و مرطوب نوار ساحلی شمال
- آب و هوای گرم و مرطوب نوار ساحلی جنوبی
- آب و هوای خشک صحرائی دشت لوت
- آب و هوای خشک شبه صحرائی کویر بزرگ
- آب و هوای کوهستانی سرد البرز
- آب و هوای کوهستانی سرد زاگرس
- آب و هوای دامنه‌های کوهستانی (معتدل)
- زیست-بوم جنگل‌های شمال ایران
- زیست-بوم جنگل‌های غرب ایران
- زیست-بوم غیر متعارف مرکزی ایران

آب و هوای کوهستانی سرد سلسه جبال البرز در شمال و سلسله جبال زاگرس در غرب تا جنوب مشرف بر خوزستان آبگیرهای نسبتاً غنی به وجود می‌آورند که رودخانه‌های پرآب ایران از آن‌ها سرچشمه می‌گیرند. آبدی‌های کوهستانی و آبدی‌های روخانه‌ای (آبدی‌های مستقر در حاشیه رودخانه‌ها)، از الگوی زیست کوهستانی سرد متاثراند. نظام استقرار در حاشیه روخانه‌ها، تماماً خطی است. در ارتفاعات، نظام استقرار خطی ولی از جهت ریخت‌شناسی از عوارض طبیعی (پستی و بلندی) تاثیر پذیرفته است. چنین نظام استقراری درباره آبدی‌های حوزه‌های کوهستانی هزار (کرمان)، تفتان (سیستان و بلوچستان)، هزار مسجد و آلاداغ (خراسان)، کرکس و شیرکوه (در نواحی مشرف بر کویر)، کوه‌های سهند و سبلان (در آذربایجان شرقی) نیز صادق است. دره‌های کوهستانی که در نواحی کم ارتفاع پدید آمده‌اند، به علت ذخیره نزولات آسمانی (برف)، محل مناسبی برای استقرارهای عشایری است. به طور متعارف این حوزه‌ها یکی از مناسب‌ترین جایگاه‌های نظام استقرار «نوابادی‌های عشایری» است.

در ناحیه گرم جنوب، نظام استقرار آبدی‌ها از نوع مجتمع و مترکم است که بیشتر به منظور مصون ماندن از بادهای گرم شبه جزیره حجاز است که تابستان‌ها هر گونه تحرکی را مختل می‌سازد. در این نواحی به علت کاهش نزولات آسمانی، بویژه در فصول گرم، استقرار نوابادی‌های عشایری امکان پذیر نمی‌باشد. در کویرهای بزرگ لوت و دشت کویر نظام استقرار به صورت مجتمع ولی در تبعیت قنات است. آبدی‌های مناطق کویری و شبه صحرائی معمولاً در جوار مظهر قنات‌ها پدید می‌آیند و شکل خطی ندارند. این گونه آبدی‌ها کم جمعیت و امکان تخلیه در آن‌ها فراوان است. پوشش گیاهی و آب و هوای معتدل و مرطوب نوار ساحلی شمال و کوتاه بودن حد فاصل سلسله جبال البرز با دریای مازندران، روستاهای پرجمعیت با نظام استقرار پراکنده را ایجاد کرده است که در ناحیه جنگلی کوهستان، تجمع بیشتر از ناحیه دشتی و در کوهستان سرد فاقد پوشش جنگلی، تجمع به بالاترین سطح ممکن می‌رسد (طبقه‌بندی سکونتگاه‌های روستایی، ۱۳۷۱)

عشایر ایران به علت زندگی مبتنی بر یک اقتصاد پایا و کوچ، به دو زیست-بوم نیاز دارند. این امر دو نظام استقرار برای عشایر به وجود آورده است: نظام استقرار در مناطق بیلاقی و نظام استقرار در مناطق قشلاقی. ارتباط قشلاق و

بیلاق از طریق میان بند است که می‌توان از آن به عنوان یک شبه نظام استقرار یاد کرد. این نوع ارتباط به طرق زیر، استقرارهای عشایری را متأثر می‌سازد:

- استفاده از زمین برای زراعت دیم

- استفاده از مراتع برای چرای دام

- استفاده از پس چرای مزارع

- استفاده از منابع آبی سریعاً قابل دسترس

با توجه به ساختار جغرافیایی حاکم بر مناطق روستایی می‌توانیم ایران را به شش زیست ناحیه کلی شامل زیست منطقه خزری - زیست منطقه جنوب - زیست منطقه زاگرس - زیست منطقه کوهپایه‌ای - زیست منطقه شرق ایران - زیست منطقه خشک و مرکزی ایران

با توجه به تنوع اکولوژیکی و قابلیت‌های موجود در زیست مناطق ذکر شده، قابلیت‌های پوشش گیاهی و رشد گیاهان دارویی دارای تنوع زیادی در پهنه مناطق روستایی ایران می‌باشد.

- انواع طبقه‌بندی گیاهان دارویی

- طبقه‌بندی مصنوعی

طبقه‌بندی مصنوعی، توسل کارل لینه - که به پدر طبقه‌بندی موسوم است - انجام گرفت. طبقه‌بندی لینه بر پایه‌ی تفاوت‌های ساختمانی نافع یا پرچم‌های گل قرار داشت.

- طبقه‌بندی طبیعی

در طبقه‌بندی طبیعی، صفاتی بیشتر مورد توجه است که ساختمان اندام‌های گیاه بر پایه آن‌ها استوار باشد.

- طبقه‌بندی فیلوژنتیکی

این دانش امکان آن را فراهم نمود تا گونه‌هایی که در گذشته وجود داشتند ولی امروز محو و نابود شده یا به حالت فسیل در لایه‌ها و رسوب‌های دوران‌های زمین‌شناسی قرار گرفته‌اند (گیاهان امروزی اعقاب و دنباله‌ی آن‌ها هستند)، مورد مطالعه قرار گیرند.

- طبقه‌بندی نوین

در طبقه‌بندی نوین، برای رده‌بندی گیاهان دارویی از نوع و خواص مواد مؤثره آن‌ها نیز کمک گرفته می‌شود. برای نامگذاری گیاهان دارویی، مثل سایر گیاهان جهان از روش دو اسمی استفاده می‌شود؛ ابتدا نام جنس سپس نام گونه گیاه نوشته می‌شود.

- انواع گیاهان دارویی دارای قابلیت رشد در مناطق روستایی ایران

الف: آقطی سیاه آگاو آناناس آنغوزه آویشن آلئنه ورا آرتیشو کنگر فرنگی آکاسیا
آووکادو اسپند اسطوخودوس فرانسوی افسنطین اکلیل کوهی اشنان ازگیل اسفرزه انبه
ب: بابا آدم بابونه بیدمشک بارهنگ بذر البنج بادرنجبویه باریجه برگ
انجیری بنفشه بنبه

- پ: پیچک پاسیو پافیلی پیاز
 ت: تاتوره تره تیزک تمشک توت فرنگی
 ج: جلبک دریایی جینسینگ جعفری جوز بویا
 چ: چاودار (گندم سیاه) چمنز چی
 ح: حنا
 خ: خزر زهره خشخاش ختمی دارویی
 د: دارچین داروаш
 ر: روناس ریواس رازیانه رزماری ریحان
 ز: زغال اخته زالزالک زعفران زرد چوبه زرشک زنبق زنجبیل زوفا زیتون
 زیره سبز زیره سیاه
 ژ: ژینکو
 س: سیاهدانه سنا سُماق سپستان سریش سنبل الطیب سنجد سویا سیر
 ش: شیرین بیان شبدرد قرمز شاه تره شلغم شوید
 ص: صبر زرد
 ع: علف چی کوهی علف چای علف چشمه عناب
 ف: فلفل فلفل قرمز
 ق: قدومه
 ک: کلم بروکسل کاسنی کنگر کدوی تخم کاغذی کاری یوتا کدو حلوی کلزا
 کورکومین کوهنگ کافور کاکوتی کرچک
 گ: گل گاوزبان گزنه گیاه ترشک گل قاصد گواوا گرمک گز گل انگشتانه گل ختمی
 گل میخک گلرنگ گوجه سبز گوجه وحشی
 ل: للبیل لیمو ترش
 م: مارچوبه مکونوپسیس مرزنگوش مرزه مریم کوهی مریم گلی منداب میوه زیره
 ن: ناترک نخل روغنی نعناع نعناع فلفلی
 و: وانیل
 ه: هندوانه ابو جهل هوفاریقون
 ی: ینبوت
 - پراکنش و محل رویش برخی از مهمترین گیاهان دارویی
 نام: ابو قرنبن

محل رویش: سواحل دریای خزر (به خصوص در جاهایی که آب دریا به حالت راکد یا نیمه راکد در آمده‌اند) مازندران (مابین بابلسر و نوشهر) - مرداب میان پشته بندر انزلی - آب‌های راکد گیلان - نواحی شمالی ایران و ...

نام: ازگیل

محل رویش: قره داغ - اطراف تهران - دره چالوس - کجور - مازندران - بندر گز - دره تالار (بین قائم شهر و پل سفید) - آذربایجان - اطراف رشت - لاهیجان - بندر انزلی - دامنه‌های جنگل حاجی امیر در ۲۸ کیلومتری شمال شرقی اردبیل و ...

نام: اسپرس

محل رویش: آذربایجان - ارومیه - لرستان - شهرستانک - البرز و ...

نام: اسطوخودوس

محل رویش: آذربایجان - علمدار - کوه‌های میانه - مرند - هشترود و ...

نام: آلاله

محل رویش: آلاله بیشتر در گل و لای مناطق مردابی، گودال‌ها، کنار استخرهای طبیعی و ... رشد می‌کند. این گیاه را می‌توان در مناطقی از جمله بندر انزلی، پیربازار، لاهیجان و اطراف تهران مشاهده نمود.

نام: پنج انگشت

محل رویش: بندرعباس - خلیج فارس - کازرون - خرمشهر - کرج - خراسان - البرز

نام: بابونه

محل رویش: بابونه بیشتر در چمن زارها، زمین‌های شنی و استخرهای طبیعی رشد می‌کند. بابونه در برخی مناطق ایران از جمله آذربایجان یافت می‌شود.

نام: بادرنجبویه

محل رویش: اطراف تبریز - در ۱۲۰۰ تا ۱۴۰۰ متری بیشه لرستان - اطراف رشت - حسن بگلو آذربایجان - در ۷۰۰ متری جنگل گلستان - قزوین - کرج - گنبدکاووس - اطراف تهران و ...

نام: اسپند

محل رویش: نواحی بایر و اطراف کویر - جاده تهران به قم - دامغان - سمنان - قزوین - کاشان - نیشابور - بیرجند - گناباد - خراسان - سیستان - بلوچستان - بوشهر - کرمان - لرستان - تبریز - اطراف کرج و ...

نام: بارهنگ

محل رویش: اصفهان - بلوچستان - آذربایجان - خراسان - تربت جام - کاشان - شیراز - کوه لاله زار کرمان - همدان - خرم‌آباد - ارومیه - کردستان - سراب - تبریز - مازندران - رشت - گرگان - لاهیجان - کرج - ری - اطراف تهران و ...

نام: آویشن

محل رویش: دارای ۳۵۰ گونه در سطح جهان می‌باشد که در مناطق معتدله اوراسیا پراکنده شده است که ۱۴ گونه از این جنس در ایران می‌روید.

نام: گل گاوزبان

محل رویش: گاو زبان احتمالا از شمال آفریقا بناوخی دیگر راه یافته و امروزه در منطقه مدیترانه، نواحی شمال آفریقا و قسمت‌هایی از خاورمیانه می‌روید.

نام: شیرین بیان

محل رویش: در نواحی مختلف ایران مانند گرگان، آذربایجان، کردستان، فارس، کرمان، بلوچستان، خراسان و تهران می‌روید.

نام: مورد

محل رویش: منجیل، هرزویل، خرم‌آباد، گیلانغرب، نواحی بختیاری، کرمان، کازرون، مهارلو، اطراف شیراز، تبریز، سروستان، فسا، لار، بندرعباس، نقاطی از بلوچستان، خراسان و غیره از مناطق رویش این گیاه در ایران هستند.

نام: عناب

محل رویش: ایران تا هند، جنوب چین و حتی جنوب اروپا رشد می‌کنند.

نام: زنجبیل

محل رویش: منشاء این گیاه در چین است که به ترتیب در هند، جنوب شرق آسیا و غرب آفریقا گسترش پیدا کرده است و معمولا در شرایط اقلیمی گرمسیری رشد می‌کند.

نام: حنا

محل رویش: درختچه‌ی حنا در مناطق جنوبی ایران از جمله اطراف بندرعباس و بوشهر، استان سیستان و بلوچستان (اطراف چابهار)، استان کرمان (کرمان، بم و نرماشیر)، استان خوزستان (اطراف اهواز) و یزد رویش دارد.

– نتیجه‌گیری و پیشنهادات

توسعه پایدار مؤلفه‌های متفاوت محیطی، اقتصادی، زیست محیطی و گردشگری و مدیریتی را در بر می‌گیرد در دهه‌های اخیر یکی از مهمترین ارکان برنامه‌ریزی توسعه کشور، تأکید بر توسعه با استفاده از قابلیت‌های محیطی می‌باشد و در این زمینه قابلیت‌های محیطی مؤلفه‌های زیادی را در بر می‌گیرد که در این مقاله قابلیت‌های گیاهان دارویی مورد توجه قرار گرفته است در این راستا می‌توان گفت بسیاری از نقاط روستایی کشورمان علیرغم دارا بودن قابلیت‌های زیاد در توسعه از این قابلیت‌ها استفاده‌های بهینه انجام نگرفته است و در عین داشتن قابلیت‌ها و تنوع اکولوژیکی و بهره‌برداری از این مؤلفه در ابعاد مختلف شاخص‌های توسعه در محرومیت به سر می‌برند. با توجه به ساختار جغرافیایی حاکم بر مناطق روستایی می‌توانیم ایران را به شش زیست ناحیه کلی شامل زیست منطقه خزری – زیست منطقه جنوب – زیست منطقه زاگرس – زیست منطقه کوهپایه‌ای – زیست منطقه شرق ایران – زیست منطقه خشک و مرکزی ایران

با توجه به تنوع اکولوژیکی و قابلیت‌های موجود در زیست مناطق ذکر شده، قابلیت‌های پوشش گیاهی و رشد گیاهان دارویی دارای تنوع زیادی در پهنه مناطق روستایی ایران می‌باشد که به تفکیک ذکر گردید.

سالانه در جهان قریب ۴۳ میلیارد دلار ارزش صادرات گیاهان دارویی است و سهم کشور ما در فرآوری، تولید و تجارت این محصول چشم‌گیر نیست که جهت پیشرفت در این موضوع توجه به منابع طبیعی، حفظ پوشش گیاهی، جلوگیری از چرای بی‌رویه عرصه‌های منابع طبیعی و بهره‌برداری اصولی از گیاهان دارویی صنعتی ضروری به نظر

می‌رسد، همچنین در بخش کشاورزی توجه خاص به کاشت گیاهان دارویی و تربیت نیروهای متخصص این رشته در سطح ملی، تدوین یک برنامه مدون ملی، عدم ترویج موادخام، کسب تکنولوژی لازم جهت فراوری گیاهان ویسته بندی مناسب و توجه لازم به صادر کنندگان موضوعی از ارکان اساسی برنامه‌ریزی توسعه با تاکید بر گیاهان دارویی می‌باشد.

- منابع

آسایش، حسین. علیرضا استعلاجی (۱۳۹۰). اصول و روش‌های برنامه‌ریزی ناحیه‌ای، تهران: انتشارات دانشگاه شهر ری. ایوت، جنیفر (۱۳۷۸). مقدمه‌ای بر توسعه پایدار در کشورهای جهان سوم. مترجم رکن الدین افتخاری وحسن رحیمی، تهران: انتشارات مؤسسه توسعه روستایی.

استعلاجی، علیرضا (۱۳۹۰). اصول تحقیق و برنامه‌ریزی توسعه. تهران: انتشارات سمیع.

استعلاجی، علیرضا (۱۳۸۰). آشنایی با توسعه یکپارچه و پایدار. تهران: انتشارات جهاد کشاورزی.

استعلاجی، علیرضا. عبدالرضا مسلمی (۱۳۸۱). آشنایی با برنامه‌ریزی محلی و منطقه‌ای. تهران: انتشارات وزارت جهاد کشاورزی.

امید بیگی، رضا (۱۳۷۹). رهیافت‌های تولید و فراوری گیاهان دارویی. ققنوس.

سفیدکن، فاطمه (۱۳۸۰). تحقیقات گیاهان دارویی و معطر ایران. موسسه تحقیقات جنگل‌ها و مراتع.

مظفریان، ولی الله (۱۳۷۵). گیاهان ایران. موسسه فرهنگ معاصر.

مهندسان مشاور DHV از هلند (۱۳۷۱). رهنمودهایی برای برنامه‌ریزی مراکز روستایی، مترجمان سید جواد میر و دیگران، تهران: مرکز تحقیقات و بررسی مسایل روستایی، سلسله انتشارات توسعه و روستا.

وزارت جهاد (۱۳۷۱). طرح طبقه‌بندی سکونتگاه‌های روستایی.

Brohman, John (1996) Popular development, London, Blackwell Publishers, p. 17 .

Carmen, Ralff (1996) Autoromous development, London and NewJersey, Zed Books .

Court T. Dela (1999) Beyond brutdland: Green development in the 1990, London, Zed Books.

George, Vic (1988) Wealth, Poverty and Starvation, NewYork, St. Martins Press, P. 2 .

Griffin,Keith (1989) Alternative Strategies for economic development, London, MacMillan .

www. irteb. com/herbal